

Література:

1. Бусова Н. А. Взаимодействие религиозного и светского в постсекулярном обществе. Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія «Філософія. Філософські перипетії». 2014. № 1130. С. 65 – 74
2. Горохолінська І. В. Демаркація секулярного / постсекулярного в сучасній релігійності: філософський та богословський дискурс [Текст]: автореф. дис. ... д-ра філос. наук: 09.00.11, 09.00.14 / Київ. Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. 2019. 33 с.
3. Лебедев С. А. Философия науки: Словарь основных терминов. Москва: Академический Проект, 2004. 320 с.
4. Лебедев С. А. Философия науки: Терминологический словарь. Москва: Академический Проект, 2011. 269 с.
5. Мартиненко О. П. Епістемологічний релятивізм та теософія А. Пуанкаре. Релігія та Соціум [Міжнародний часопис]. 2019. № 3-4 (35-36). С. 67 – 74.
6. Марчук М. Г. Аксіологічний потенціал наукового знання: поняття, структура, спосіб актуалізації [Текст]: дис... д-ра філос. наук: 09.00.09 / Чернівці. Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича. 2002. 436 с.
7. Неклеса А. И. Пришествие постсекулярного мира. Россия реформирующаяся. 2013. №12. С. 42 – 68.
8. Узланер Д. А. Картография постсекулярного. Отечественные записки №1 (52). 2013: веб-сайт. Url: <https://magazines.gorky.media/oz/2013/1> (дата звернення: 27.04.2021).
9. Хабермас Ю. Против «воинствующего атеизма». «Постсекулярное» общество – что это такое? Русский журнал: веб-сайт. Url: <http://www.russ.ru/pole/Protiv-voinstvuyushchego-ateizma> (дата звернення: 27.04.2021).
10. Beckford, J. SSSR Presidential Address. Public Religions and the Postsecular: Critical Reflections. Journal for the Scientific Study of Religion. no. 51 (1), 2012.

Світлана ШЕВЧУК

*кандидат філософських наук, доцент,
Поліський національний університет
м. Житомир, Україна*

Любов КОНДРАТЮК

*кандидат філософських наук, доцент
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

ЩОДО ЦІННІСНОЇ ПЕРЕОРІЄНТАЦІЇ ВІДНОШЕННЯ ЛЮДИНИ ДО ПРИРОДИ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ НОВОГО ТИПУ РАЦІОНАЛЬНОСТІ

Сучасність позначена різного роду кризами, у тому числі духовно-моральною та екологічною, які тісно пов'язані. Це час руйнування

старих цінностей і, водночас, напрацювання нових норм та правил поведінки людини на ґрунті усвідомлення як власної унікальності, так і нерозривного зв'язку з природою. Ці реалії стимулюють учених переосмислювати класичні уявлення та світоглядні орієнтири, виробляти різноманітні підходи до розв'язання екологічних проблем, в основі яких лежить відношення людини до природи, і формування, таким чином, нової ціннісної парадигми.

Філософське осмислення деструктивного впливу людини на природу визначає, як чинники її занепаду, зазвичай, науку і техніку. Техногенна цивілізація сформувала раціональність, яка і спричинила екологічну кризу. Саме тут була сформована особлива система цінностей, у відповідності з якою виникло специфічне розуміння влади та сили. Наука забезпечила людині не лише владу над іншою людиною, але і над природою. Відповідно до засад техногенної цивілізації було сформовано ставлення до світу як до такого, що існує переважно для людини, а до природи як до того, чим людина має оволодіти, підкорити задля задоволення своїх потреб.

Відомий вчений В. Хесле вважає причиною екологічної кризи дисбаланс між різними формами раціональності, а саме невідповідність між цільовою та ціннісною формами раціональності, між владою і мудрістю. [2, с. 7] Хоча наука і техніка вважаються причинами екологічних проблем, вихід з них можна знайти, тільки спираючись на сучасну науку та технології (наприклад, біотехнологію). Проблема скоріше полягає не в самій природі науки, а в світоглядних засадах, які покладаються в основу використання результатів науки.

У новому типі раціональності, що стверджується тепер, акцент робиться на складних системах, що розвиваються та їх людиномірності. У межах нових пріоритетів природа розглядається як цілісний організм, в який включено і людину, акцентуються несилові впливи, можливість декількох сценаріїв розвитку системи, суттєва роль відводиться моральним засадам. Якщо рух до постнекласичної раціональності пов'язаний із включенням аксіологічних елементів у наукове пізнання, то у зміні відношення людини до природи цей аспект, відповідно, трансформується в усвідомлення природи як морально-світоглядної цінності та поступове введення її у сферу морального відношення.

Зазвичай поняття цінності пов'язується з людиною. У контексті постнекласичної раціональності сфера розуміння та застосування цього поняття розширюється: стверджуючи самоцінність природи обґрунтовує-

ться її єдність з етичними цінностями (світ природи вводиться у сферу людських цінностей).

Цінність, будучи базовою категорією етики та позначаючи ті чи інші феномени, детермінує і обов'язки стосовно них. Коли усвідомлюється самоцінність природних феноменів та формуються відповідні обов'язки стосовно них – можна говорити, що відношення людини до природи вимірюється «на ідеальних терезах моралі» (А. Гусейнова).

Ціннісна трансформація відношення людини до природи ґрунтується також на зміні погляду на те, хто може володіти моральним статусом. Класифікацію еколого-етичних позицій можна уявити, на думку дослідниці О.Д.Рихліцької, у вигляді системи концентричних кіл, що вибудовуються навколо морального суб'єкта як центру, де «моральний циркуль» позначає різні величини відповідальності людини щодо феноменів природи. У світлі такої класифікації антропоцентрична етика має найменший радіус дії, адже мораль тут включає у свою сферу лише людину, як найвищу цінність. [3]

Патоцентрична етика констатує цінність будь-якої живої істоти, якій властиве страждання. Одним з перших, хто висловив тезу, що не лише люди можуть володіти моральним статусом, був англійський філософ Дж. Бентам. На відміну від Дж. Локка він вважав, що критерієм відношення до інших істот є не розумність («здатність роздумувати»), а здатність відчувати страждання. Вищі тварини цінні самі по собі, це і обумовлює їх моральний статус. Він висловив надію, що «настане час, коли людство буде гуманним до будь-якої істоти, яка дихає». [1]

Розвиваючи цю лінію, американський філософ К.Гудпастер висловлює думку про те, що всі живі істоти повинні мати «моральну повагу». Новація цього філософа пов'язана з тим, що моральний статус вже визнається за всіма живими істотами, незалежно від їх здатності відчувати біль. Ще одним кроком у напрямку розширення радіуса моральної відповідальності є біоцентрична етика, у якій всі живі істоти, незалежно від рівня їх організації, мають моральний статус (і нижчі тварини, і рослини). Ідейним підґрунтям цього напрямку є американський інвайронменталізм (ідея «універсальної етики»).

Найширшу позицію займає холістична етика, яка вводить у сферу людської моральної відповідальності і неживу природу, види, екосистеми, і біосферу загалом. Різні аспекти ціннісної характеристики природи розглядають також «етика відповідальності», екогуманізм, «глибинна екологія» та інші.

Отже, як бачимо, відношення людини до природи еволюціонувало разом з людиною та її суспільством. Якщо спочатку сфера моралі та цінностей приписувалась лише людині, то надалі вона розширювалась, доки природа та все «не-людське» життя на Землі не стало трактуватись як цінне саме по собі, незалежно від того, корисне воно для людини чи ні. Подолання світоглядної та екологічної криз можливе лише шляхом ціннісної переорієнтації світогляду, суть якої – визнання самоцінності життя на Землі.

Література:

1. Bentham, Jeremy. *Principles of Penal Law*. Part III, 1781. URL: <https://www.google.com/search?q=1.+Bentham%2C+Jeremy.+Principles+of+Penal+Law.+Part+III%2C+1781&oq=1.%09+Bentham%2C+Jeremy.+Principles+of+Penal+Law.+Part+III%2C+1781&aqs=chrome..69i57.2373j0j15&sourceid=chrome&ie=UTF-8>
2. Хесле В. *Філософія и екологія*. М.: «Ками». 1994. 192 с.
3. Рихліцька О.Д. Екологічна етика: проблема цінностей. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2013. Вип. 57. С.23 – 27.

Галина ГЕНСЕРУК

кандидат педагогічних наук, доцент,

Сергій МАРТИНЮК

*кандидат фізико-математичних наук, доцент,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
м. Тернопіль, Україна*

АКСІОЛОГІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТИ

Сьогодні процес цифрової трансформації освіти є одним із важливих завдань суспільства. Зміни в сфері освіти, пов'язані з цифровізацією, вимагають глибокого та детального дослідження, адже змінюється не тільки процес з технічної точки зору, зміни зазнає вся освітня культура України. У зв'язку із загальносвітовою тенденцією цифровізації виникає необхідність підготовки висококваліфікованих фахівців, які не тільки володіють сучасними технологіями, а й вміють їх використовувати в професійній діяльності [1]. Нові умови вимагають появи нових компетенцій і навичок для всіх учасників освітнього процесу. Необхідним є формування професійних навичок і розвиток цілого ряду особистісних